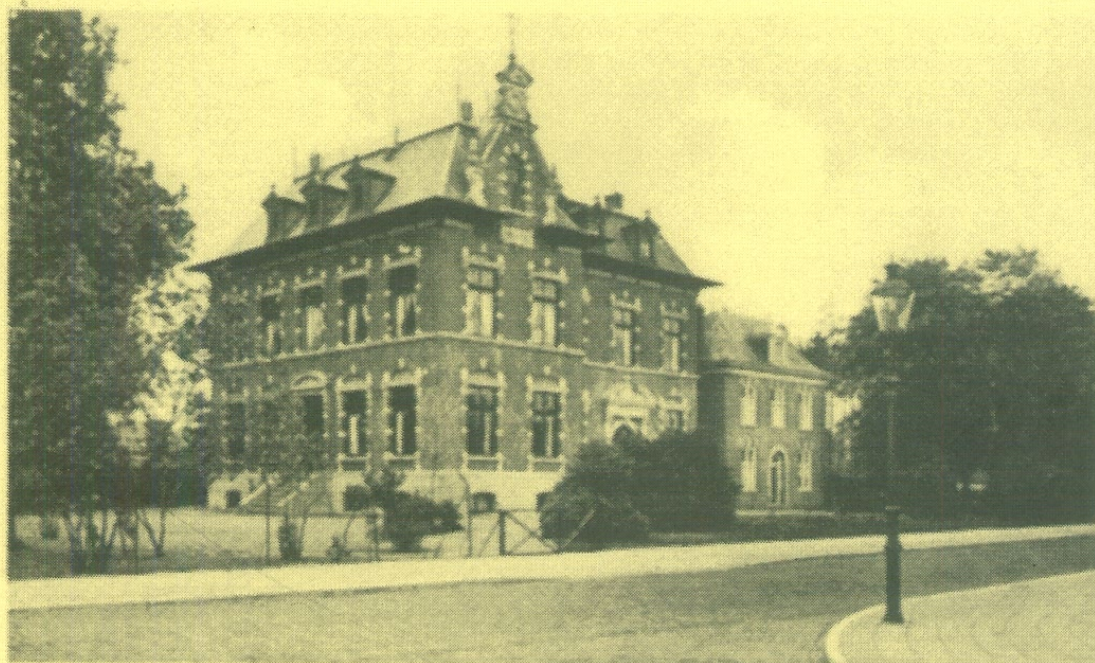

**VERLEDEN EN HEDEN VAN DE HERVORMDE
VERENIGING KINDERZORG-UTRECHT**

Amersfoort

Amersfoort

Arnhemseweg Kinderzorg

Arnhemseweg Kinderzorg

Amersfoort 1992

**VERLEDEN EN HEDEN VAN DE HERVORMDE
VERENIGING KINDERZORG-UTRECHT**

Amersfoort 1992

Voorwoord

'Het Hervormde Kindertehuis Aldegondse (jongens en meisjes) is dicht', meldt de Amersfoortse Courant van 2 november 1976. De simpele constatering van dit feit houdt een ommekeer in de activiteiten van de Hervormde Vereniging Kinderzorg Utrecht in. Nadat de poorten van het huis voor kinderen en jongeren waren gesloten en ook de activiteiten van de voogdij-afdeling elders waren ondergebracht, heeft het bestuur van de vereniging een nieuwe taak opgepakt. De door de vereniging opgerichte Stichting Kinderzorg-Utrecht, Hervormd Regionaal Fonds voor Jeugdwelzijnswerk blijkt anno 1991 te voorzien in een behoefte in de provincie Utrecht.

Tegen de achtergrond van deze decor-wisseling is de voor U liggende publikatie tot stand gekomen.

Twee doelen staan de stichting daarbij voor ogen:

- a. het verzorgen van een kroniek betreffende een stuk kinder zorg in de periode 1907 - 1976; en
- b. het verschaffen van informatie aan de bestuursleden van de stichting omtrent de traditie van Kinderzorg-Utrecht.

Ik meen, dat de redactie-commissie die deze uitgave heeft verzorgd uitstekend werk heeft verricht. Er is - uitgaande van een manuscript van de heer J.C. van den Bosch - een boeiend verhaal op papier gezet, dat op een bijzondere wijze wordt geïllustreerd door middel van een aantal interviews met personen die zeer nauw betrokken waren bij Kinderzorg en/of Aldegondse.

Graag dank ik een ieder die op welke wijze ook, meegewerkt heeft aan de totstandkoming van deze brochure.

Amersfoort, 10 december 1991

A. Veldhuizen,
voorzitter Stichting Kinderzorg-Utrecht.

De geschiedenis van Kinderzorg

Al in de Middeleeuwen bestond zorg voor kinderen van wie de ouders overleden waren. Aanvankelijk werd voor hen vooral onderdak gezocht bij familie of pleeggezinnen. Vanaf de 16e eeuw werden zij veelal ondergebracht in weeshuizen. In de eerste helft van de 19e eeuw ontwikkelde zich een nieuwe vorm van kinderzorg: zorg voor kinderen van wie de opvoeders opzettelijk of uit onmacht hun opvoedingsplicht hadden verzaakt. Het betrof 'abnormale', 'verwaarloosde' en soms 'misdadige' kinderen. Ze waren sociaal, maatschappelijk, moreel, wat gedrag en karakter betreft, gehandicapt. Deze kinderen hoorden niet in de traditionele weeshuizen thuis, maar in aparte instellingen.

De 'nieuwe kinderzorg' ontstond als onderdeel van de aanpak van het armoede-probleem als geheel. Nederland werd in de eerste helft van de 19e eeuw geconfronteerd met een hardnekkig en wijdverspreid pauperisme. Zo'n 12% van de bevolking was permanent of tijdelijk afhankelijk van de bedeling, maar veel meer dan de helft was, gezien beroep en inkomen, potentieel arm. Het pauperisme was een zoveel voorkomend verschijnsel geworden, dat de traditionele, op lokale leest geschoeide armenzorg van kerkgenootschappen en burgerlijke armenbesturen tekort schoot. Vanuit 'Verlichte' liberale kringen en het Réveil werden toen initiatieven ontplooid om te komen tot een nieuwe aanpak van een oud probleem.

De als onderdeel van de aanpak van het armoedeprobleem onstane aandacht voor kinderen in achterstandsituaties leidde op den duur tot een geheel verzuild systeem van tehuizen. Zo had nagenoeg iedere kerkelijke richting eigen tehuizen, die zich richtten op 'heropvoeding' van kinderen uit de eigen zuil van wie de ouders opzettelijk of uit onmacht hun opvoedingsplicht hadden verzaakt. Een

De speelkamer van de kleine kinderen in de periode van de Eerste Wereldoorlog.

speciaal probleem voor deze particuliere opvoedingstehuizen die zich bijna uitsluitend richtten op niet-misdadige kinderen, was hun zwakke positie ten opzichte van de ouders, die hun kinderen op elk moment uit het tehuis konden halen. Door diverse maatschappelijke organen en opvoedingsinstellingen werd aan het einde van de 19e eeuw sterk aangedrongen op een wetgeving die de positie van de opvoedingstehuizen op dit punt zou versterken. Zij werden daarbij gesteund door politici. Mede onder invloed hiervan konden in 1901 de Kinderwetten, ingediend door de Minister van Justitie P.W.A. Cort van der Linden, worden aangenomen. Drie wetten maakten het mogelijk ouders te ontheffen of te ontzetten uit de ouderlijke macht of voogdij.

De slaapzaal van de kleine meisjes, ca. 1930.

Ontheffing vond meestal plaats wanneer daartoe aangewezen instanties als de Voogdijraad (later Raad voor de Kinderbescherming geheten) daarop bij de arrondissementsrechtbank aandrongen. Ontheffing bleef echter altijd een vrijwillige aangelegenheid waaraan ouders veelal meewerkten omdat ze bijvoorbeeld één of meer kinderen niet meer de baas konden.

Ontzetting vond plaats als de rechtbank verder gaande tekortkomingen in de opvoeding constateerde. Zo was bijvoorbeeld grof misbruik van de ouderlijke macht een vaak gehanteerde grond om tot ontheffing over te gaan. Bij dit alles mag niet onvermeld blijven dat herstel in de ouderlijke macht eveneens een besluit betrof van de arrondissementsrechtbank.

Daarnaast kwam er een wijziging in het strafrecht voor kinderen: de rechter kreeg een combinatie van straf- en opvoedingsmiddelen tot zijn beschikking, om bij begane misdaden op te leggen aan kinderen. De wetten introduceerden twee nieuwe termen, namelijk 'voogdijkinderen' en 'TBR-kinderen' (kinderen die ter beschikking van de regering werden gesteld en zo waren veroordeeld tot heropvoeding onder toezicht van de overheid).

De derde wet, de Kinderbeginselenwet, regelde de verlening van subsidie door de

overheid aan instellingen of verenigingen die zich bezig hielden met de opvang van voogdij- en/of TBR-kinderen.

Deze drie wetten werden in 1905 ingevoerd. In 1922 kwam daarbij de wettelijke regeling van een **tijdelijke** beperking van de ouderlijke macht door middel van de civielrechterlijke ondertoezichtstelling van kinderen door de kinderrechtter. De kinderrechtter benoemt in zo'n situatie een gezinsvoogd voor hulp aan en controle van de ouders.

'De vroolijke kleuters-speel-school', ca. 1930.

Om de nieuwe Kinderwetten te kunnen uitvoeren ontstonden de voogdij-instellingen, die, in plaats van de ouders, de voogdij over de kinderen uitoefenen. De opvoeding van deze kinderen vond plaats in tehuizen (de zogenaamde gestichts-verpleging) en pleeggezinnen (gezinsverpleging). De wetten zorgden voor een zekere wettelijke en financiële basis. Iedere zuil richtte haar eigen voogdijvereniging op met daaraan gekoppeld een tehuis voor het verblijf en de opvoeding van de kinderen.

Oprichting van de Vereniging 'Kinderzorg-Utrecht'

Tijdens de vergadering van de Hervormde kerkeraad van Utrecht op 16 juli 1906 werd door de diaken dr. J.H. Adriani de vraag aan de orde gesteld 'wat de taak was der kerk voor die kinderen onzer gemeente, die aan de ouderlijke macht werden onttrokken'. De Utrechtse kerkeraad organiseerde vervolgens een bijeenkomst van vertegenwoordigers van kerkeraden uit de gehele provincie, die op 9 januari 1907 in de kerkeraadskamer van de Domkerk te Utrecht werd gehouden. Tijdens deze vergadering werd besloten een Vereniging Kinderzorg voor het Provinciaal Ressort Utrecht van de Nederlands Hervormde kerk op te richten, naar het voorbeeld van de Vereniging Kinderzorg in de provincie Zeeland.

'Zus mag kleine broertje helpen', ca.1930.

Het eerste, voorlopige, bestuur werd in februari 1907 gekozen. Voorzitter werd dr. A.W. Bronsveld (voorzitter van de kerkeraad Utrecht), ds. G.W.C. Vunderink te Utrecht werd secretaris en notaris P.A. Lens penningmeester. De initiatiefnemer dr. Adriani werd één van de bestuursleden.

Godsdienstige basis van de vereniging

De vereniging werd in het leven geroepen als een uitvoerend orgaan van de Hervormde gemeenten in de kerkprovincie Utrecht: de werkzaamheden werden in beginsel uitgevoerd in opdracht van en namens de aangesloten gemeenten. De grondslag van de vereniging was Gods Woord, vervat in de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament.

Leden van de vereniging waren aanvankelijk de Hervormde kerkeraden en later de diaconieën van de provincie Utrecht. Zij waren niet automatisch lid, maar konden zich vrijwillig als lid opgeven. Het grootste deel van de gemeenten deed dit.

Het paviljoen voor individuele opvoeding van oudere jongens, ca. 1930.

Als vereniging met een Hervormde grondslag zocht Kinderzorg voor de gezinsverpleging als regel Hervormde gezinnen. Ook in het tehuis was duidelijk sprake van een godsdienstige opvoeding. Dit was eenvoudiger opgedragen en gezegd dan gedaan. Weliswaar ging de overheid van het beginsel uit, kinderen toe te wijzen aan verenigingen van dezelfde levensbeschouwelijke 'kleur' als de ouders, maar dat was in de provincie Utrecht aanvankelijk onuitvoerbaar, omdat daar

De bewoners van Kinderzorg, eind jaren twintig.

voorzover bekend uitsluitend een Rooms-Katholieke en een Hervormde vereniging werkzaam waren. Als gevolg hiervan waren de toegewezen kinderen vaak 'vreemden in Jeruzalem'. Ook aan deze kinderen werden door de leiding van het tehuis godsdienstige vormen en gewoonten dwingend opgelegd. In de latere en laatste jaren werd wat dit betreft een veel genuanceerder beleid gevoerd.

Financiële basis van de vereniging

De contributie van de leden van de vereniging werd aanvankelijk vastgesteld op basis van het aantal predikantsplaatsen in de betrokken gemeente. Hoewel Kinderzorg-Utrecht altijd zeer actief heeft getracht om de als leden aangesloten diaconieën bij het werk te betrekken, is het resultaat de jaren door teleurstellend geweest. Zo kan alleen van de diaconie van Zeist worden gezegd dat zij altijd heeft meegeleefd met en bijgedragen aan het werk van de vereniging. Zij is als zodanig de enige diaconie die met ere mag worden genoemd. Een uitzondering is het jaar 1968 toen de diaconieën bereid bleken te zijn om eensgezind een toen bestaand niet gering financieel tekort aan te zuiveren.

De contributies van de leden werden aangevuld met de bijdragen van individuele contribuanten (aanvankelijk f 1,- per jaar), donateurs (f 10,- per jaar of f 100,- ineens) en opbrengsten uit kerkelijke collecten. Daarnaast waren de schenkingen in natura niet onbelangrijk. De Kinderzorg-krantjes maakten steeds uitgebreid melding van de kledingstukken en voedingsmiddelen, die soms in grote hoeveel-

De pupillen van Kinderzorg wonnen een eerste prijs met 'De Zilvervloot' in de optocht voor Koninginnedag 1932.

heden werden aangeboden. Sommige instellingen als naaischolen en meisjesverenigingen deden op dit terrein zeer verdienstelijk werk.

Gaandeweg werden de inkomsten uit overheidssubsidies belangrijker, maar toch bleef het financiële evenwicht tussen inkomsten en uitgaven altijd wankel. Men slaagde er slechts met veel pijn en moeite in een bescheiden vermogen te verga-
ren waaruit zo nu en dan wat extra's kon worden gedaan.

Periode 1907 - 1939

De activiteiten van het bestuur richtten zich aanvankelijk op het zoeken van een gebouw dat kon dienen als tehuis om de onder voogdij gestelde kinderen in te huisvesten. Mr. H.J.H. baron van Boetzelaer van Oosterhout bood de vereniging het leegstaande Aldegonde-ziekenhuis met zeer grote tuin aan, gelegen aan de Arnhemseweg te Amersfoort. Van Boetzelaer, die in die tijd burgemeester van Leusden en Stoutenburg was, had het ziekenhuis laten bouwen voor de verpleging van kinderen, die niet voor opname in het Sint Elisabeth's Gasthuis in Amersfoort in aanmerking kwamen. Het gebouw werd ooit omschreven als 'een prachtig monument van ware menschlievendheid en milddadigheid en een waar sieraad voor Amersfoort. Het is geheel in stijl gebouwd en geheel ingericht naar de eischen van den tijd'. Voorspoedig was de toekomst van het ziekenhuis echter niet; al in 1905 besloot Van Boetzelaer het te sluiten. Na het gebouw eerst tevergeefs aan de gemeente, het Burgerweeshuis en de Industrie- en Huishoudschool te hebben aangeboden, kwam het uiteindelijk in 1907 in handen van Kinderzorg. Er was veel geld nodig om het ziekenhuis zo te verbouwen dat er een groot aantal kinderen van 0 tot 21 jaar in kon wonen. Het bestuur beijverde zich om hiervoor voldoende financiële middelen te verkrijgen. Op 21 april 1908 kon het kind-
erhuis Aldegonde (toen nog gelegen aan de buitenkant van Amersfoort!) onder grote publieke belangstelling worden geopend.

De eerste directeur, de heer P.J.J. Stephan, werd aangesteld en ging met zijn vrouw in Aldegonde wonen. In mei 1909 werd hij, wegens het overlijden van zijn vrouw, ontslagen. Het bestuur oordeelde namelijk unaniem dat een directeur getrouwd moest zijn. Waarschijnlijk speelde daarbij een rol dat de vrouw van de directeur in die tijd een gratis werkkraft was. Zijn opvolger, de heer H. Gordeau, was directeur tot 1 februari 1919. Hij vertrok, omdat hij met zijn gezin in het tehuis moest wonen en dit problemen gaf met zijn opgroeiende kinderen. Hierna werd een directeurswoning gebouwd, met een verbinding naar het tehuis. Hij werd opgevolgd door de heer H. Langendonk, die deze functie gedurende vele jaren bekleedde, namelijk tot 1 april 1937. Daarna kreeg de heer J.H. Swart, tot dan toe adjunct-directeur, de leiding over het tehuis, tot hij in de zomer van 1939 werd opgevolgd door de heer D. Mallekote.

Binnen een jaar na ingebruikname van Aldegonde woonden er reeds 90 kinderen. Dit aantal nam gestaag toe. Zo woonden er eind 1931 in Aldegonde maar liefst 154 jongens en 53 meisjes; daarbij kwam dan nog het interne personeel. In gezinnen en andere tehuizen verbleven nog eens 130 meisjes en jongens, die aan de voogdijvereniging Kinderzorg toevertrouwd. Het feit dat in de jaren '30 ongeveer 200 kinderen het hoofdgebouw van Aldegonde bewoonden, terwijl dat aantal aan het einde van de jaren '50 was gedaald tot 48, roept beelden op van een kinderpakhuis in die tijd. Men moet daarbij echter niet vergeten dat destijds - de tijd van de grote gezinnen - de huisvestingsnormen heel anders waren dan nu, en dat bovendien de woonomstandigheden in Aldegonde veel beter waren dan de

meeste kinderen thuis waren gewend. Niettemin ontstond door de toename van het aantal kinderen en de grote leeftijdsspreiding behoefte aan kleine, apart op het grote terrein gelegen paviljoens. In 1926 werd het Jongenshuis, bestemd voor de oudste jongens, gebouwd en geopend. In 1933 het Meisjeshuis, bestemd voor de oudste meisjes. Een oude ziekenhuisbarak op het terrein werd verbouwd tot een paviljoen voor de jongste kinderen. Twee andere gebouwtjes tot wasserij en keuken. De grote moestuin voorzag vrijwel geheel in de groentevoorziening van het tehuis.

Het beleid ten aanzien van de kinderen en jongeren in Aldegondede was gericht op het leven binnenshuis: daar vonden vele en velerlei activiteiten plaats. Het was niet gericht op het (leren) deelnemen aan diverse activiteiten in de maatschappij buiten het tehuis. Wel volgden de kinderen onderwijs op scholen in de stad. Vooral de Gabrie Mehenschool heeft zich bijzonder verdienstelijk gemaakt voor het onderwijs aan vele bewoners van Aldegondede. Na de lagere school kregen de meisjes een opleiding op huishoudelijk gebied (aanvankelijk in het huis, vanaf 1939 op de huishoudschool), terwijl de jongens gewoonlijk de ambachtsschool bezochten. Aan de oudere kinderen werd in het tehuis catechesatie gegeven. Tijdens de zomervakanties werden traditioneel dagtochten gemaakt, een enkele keer met een overnachting elders. Om deze uitjes te bekostigen, moesten de kinderen in de bosbessentijd zoveel mogelijk bosbessen plukken.

In deze periode genoot de gestichtsverpleging in Aldegondede van de bij Kinderzorg onder voogdij gestelde kinderen de voorkeur boven de gezinsverpleging in pleeggezinnen. De ouders kregen beperkte mogelijkheden om hun kinderen in

Leerlingen van de lagere school aan Plantsoen Zuid, eind jaren dertig. De jongens met een kaal geknipt hoofd kwamen uit Kinderzorg.

Afscheid van H. Langendonk, die van 1919 tot 1937 directeur was van Kinderzorg.

Aldegonde, onder toezicht, te bezoeken. Verder mochten de oudere kinderen op 2de Kerstdag, 2de Paasdag en 2de Pinksterdag hun ouders bezoeken. De ouders werden over het algemeen beschouwd als wezens van een lagere orde, wonend in 'lugubere sloppen', waar 'engheid en vervuiling die levens fysiek en moreel verwoestten', zoals een van de eerste voorzitters van het bestuur van Kinderzorg het eens uitdrukte. Het waren, zo drukt een ander bestuurslid het uit, de meest bandelozen van de maatschappij.

De gezinsverpleging bestond als regel uit plaatsingen van interne knechtjes op boerderijen, interne huishoudelijke betrekkingen en kinderen bij kinderloze echt)paren. Van begeleiding van pleegouders of pleeggezin-onderzoeken was nog niet of nauwelijks sprake.

Een ander kenmerk van deze periode is dat er geen sprake was van enige vorm van samenwerking of overleg met de ouders, laat staan dat ze ergens in betrokken werden.

Periode 1940 - 1957

De oorlog bracht bijzondere zorgen en problemen voor het tehuis met zich mee. Gedurende de meidagen van 1940 werden de bewoners van Aldegonde evenals de gehele bevolking van de stad geëvacueerd naar Hillegom. Daar werden de meeste kinderen ondergebracht in een bollenschuur; anderen logeerden in de omgeving. Op 16 mei 1940 kon de terugtocht naar Amersfoort weer worden aangevaard. Doortrekkende troepen hadden in Aldegonde veel rommel gemaakt én achtergelaten, zodat er direct veel werk aan de winkel was.

Het voeden en kleden van een grote groep opgroeiende kinderen was tijdens de bezettingsjaren nog moeilijker dan gewoonlijk. Uiteraard werd dankbaar gebruik gemaakt van alles wat de tuin voortbracht, en het distributiekantoor verleende het

tehuis zoveel mogelijk medewerking. Ook werd er nogal eens gebruik gemaakt van maaltijden uit de centrale keuken in Amersfoort. Bij de kledingvoorziening boden dameskransen de helpende hand.

Ook op andere gebieden deed de oorlogssituatie zich in Aldegonde voelen: er werden strenge verduisteringsmaatregelen genomen, en tevens werd het souster-rain van het hoofdgebouw als een uitstekende schuilkelder ingericht.

De onzekere situatie tijdens de oorlogsjaren bracht menigmaal onrust onder de bewoners. Met name in het Jongenshuis was de situatie op den duur bijna niet te hanteren vanwege diefstal, voorarrest van pupillen, wegloperij en jongens die bij de S.S. wilden en gingen. Het Jongenshuis werd daardoor noodgedwongen tijdelijk gesloten, en de bewoners werden ondergebracht in gesloten inrichtingen. In het Meisjeshuis deden zich eveneens grote moeilijkheden voor, maar die waren nog wel enigszins in de hand te houden.

In 1947 werd de heer Mallekote als directeur opgevolgd door mr. W.G.C. Koelman. Van 1949 tot 1957 werd de directeursfunctie bekleed door de heer G.M. van Dijk.

In 1949 stonden er 250 kinderen onder voogdij van Kinderzorg waarvan er in Aldegonde 90 verbleven en de overige 160 in pleeggezinnen en andere tehuizen waren ondergebracht.

In 1951 konden de reeds bestaande restauratieplannen worden uitgevoerd. Een deel van de kinderen werd tijdens de verbouwing elders ondergebracht. Het Meisjeshuis kreeg in 1957 een andere bestemming: het werd jongenshuis, De Ark genaamd. Er kwamen namelijk in verhouding meer jongens dan meisjes in Aldegonde.

Na de oorlog werd de interne catechesatie afgeschaft. Voortaan gingen de oudere meisjes en jongens bij verschillende predikanten in de stad catechetisch onderwijs volgen. De vrijetijdsbesteding bleef in hoofdzaak zoals in vroeger jaren: deelneming aan club- en verenigingsleven in de stad was niet aan de orde, en medewerkers die hiernaar streefden, kregen geen voet aan de grond.

Gedurende deze periode ging de vereniging meer aandacht schenken aan de gezinsverpleging en werd de waarde daarvan beter erkend. Er kwamen ook meer mogelijkheden om hier aandacht aan te schenken, omdat de Vereniging Kinderzorg ging beschikken over een part-time inspectrice en inspecteur. (Het andere deel van hun werktijd moesten zij als vervanger optreden in de groepen of werkzaamheden verrichten op het administratie-kantoor.) Dezen bezochten vier keer per jaar de gezinnen waar onder voogdij gestelde kinderen waren ondergebracht. Ook zochten zij geschikte pleeggezinnen en bereidden plaatsingen in pleeggezinnen voor. De directeur bezocht de pleeggezinnen eens per jaar. In 1957 werd de inspectie uitgebreid met een halve kracht, waardoor Kinderzorg nog meer en betere aandacht aan de gezinsverpleging kon besteden.

Periode 1958 - 1963

In 1958 trad de heer J.C. van den Bosch aan als directeur. Als zodanig maakte hij de sluiting van het tehuis in 1976 nog mee. Als directeur van de voogdijvereniging was hij verantwoordelijk voor de bewoners van Aldegonde en voor de kinderen die onder voogdij van de vereniging stonden. Onder zijn leiding vonden ingrijpende wijzigingen in het beleid plaats. De leiding van Kinderzorg werd in

1960 versterkt met een adjunct-directeur, die voor 80% in dienst was van het tehuis en voor 20% in dienst van de voogdijafdeling.

In pedagogisch opzicht streefde men naar een individuele benadering van ieder kind, mede door iedereen een eigen opvoedings- en toekomstplan te bieden. Dit moest uiteraard zorgvuldig en goed onderbouwd samengesteld worden. In 1959 werd een psychologe aangetrokken, waardoor deze manier van werken betere mogelijkheden kreeg. Later werd ook, indien nodig, jeugd-psychiatrische hulp ingeschakeld.

De slaapzalen waren overvol met een minimum aan privacy.

Een ingrijpende verandering in het tehuis betrof de gewoonte dat de oudere meisjes allemaal in Aldegondse werkten in de huishouding, onder leiding van het hoofd van de huishouding en dat van de keuken. Met dit overleefde systeem, dat de meisjes tekort deed, werd nu radicaal gebroken. Eerst werden werkkringen gezocht voor meisjes die niets voelden voor een huishoudelijke betrekking, bijvoorbeeld in het hovenierswerk, op kantoor of in een winkel. Daarna werden ook voor de anderen werkkringen buitenshuis gezocht. Dit betekende voor de meisjes nieuwe ervaringen en betere ontwikkelingsmogelijkheden, maar vroeg wel om de nodige hulp en begeleiding. De andere kant van de medaille was, dat nu huishoudelijk personeel van buiten moest worden aangetrokken om de lege plaatsen van de meisjes te bezetten. Dat kostte veel geld en de nodige aanpassing van de kant van de leidinggevende huishoudelijke functionarissen van Aldegondse. Zij waren immers gewend de meisjes te laten werken waar dat het beste uitkwam, zonder noemenswaardige inspraak van de meisjes zelf. Dat ging met de krachten die van buiten werden aangetrokken niet zo gemakkelijk. De hele operatie verliep dan ook niet zonder de nodige problemen, en de ingevoerde verandering was pas na enkele jaren een gewone en algemeen aanvaarde zaak.

In deze periode veranderde ook de houding tegenover de ouders: zij werden aangesproken als medemens. Het streven was om hun begrip en medewerking te verkrijgen, in het belang van hun kinderen. Dit leverde op den duur vaak verrassende resultaten op, maar soms was het onbegonnen en teleurstellend werk.

De vrijetijdsbesteding van de Aldegonde-jeugd was sterk gericht op het deelnemen aan clubs, verenigingen en kerkelijk jeugdwerk in de stad - ook dit in tegenstelling tot de voorgaande jaren. In principe was alles mogelijk waar een kind geschikt voor was en plezier in had, van voetballen tot en met paardrijden of rugby. Naast deze activiteiten logeerden sommige kinderen in de vakanties thuis of in vakantiegezinnen, en hielden de groepen eigen kampen. Uiteraard konden niet alle pupillen deze nieuwe mogelijkheden aan, maar voor hen die het wel konden, betekenden ze een bijdrage aan een goede maatschappelijke vorming. Maar ook in het tehuis vonden vele activiteiten plaats, mede gericht op het in de toekomst deelnemen aan vormen van vrijetijdsbesteding buiten Aldegonde. Belangrijk was in dat verband het jaarlijkse winterprogramma, de zogenaamde 'Aldegonde Toer', die was ontsproten aan het brein van adjunct-directeur J. Blenk. De Aldegonde Raad speelde hier een grote rol in. Deze raad bestond uit jongens en meisjes die door hun groep werden gekozen. Zij hadden een groot aandeel in de organisatie en uitvoering van de activiteiten, die in de regel werden afgesloten met een jaarlijkse 'kermis' in het tehuis, waar ook vrienden en vriendinnen uit de stad naar toe kwamen.

De externe activiteiten kostten veel extra geld, met name bijvoorbeeld het deelnemen aan de landelijke kampen van de Hervormde Stichting Het Kompas. De overheidssubsidienorm voor vrijetijdsbesteding werd door dit alles dan ook fors overschreden. Het bestuur was echter unaniem van mening dat men op de ingeslagen weg moest doorgaan, en gebruikte de opbrengst van het - niet al te grote - vermogen voor dit doel.

Bij al deze wijzigingen ging het eigenlijk in de eerste plaats om het inhalen van een grote achterstand in het komen tot een meer eigentijdse vormgeving van het tehuisleven. In enkele opzichten ging Aldegonde wat dit betreft zelfs voorop lopen, en al met al sloot Kinderzorg op die manier goed aan bij de moderne opvattingen in kringen van de Kinderbescherming.

Een tweede ingrijpende wijziging in het beleid was het streven naar een situatie waarin zich geen eigen voogdijpupillen in het eigen tehuis zouden bevinden. Dit in tegenstelling tot het beleid in de voorgaande decennia, toen men het hebben van de eigen voogdijkinderen in Aldegonde de ideale situatie vond. Dat systeem bood de kinderen en jongeren in de praktijk echter vrijwel geen enkele mogelijkheid van beroep: voogdij-afdeling en tehuis waren immers één instelling met dezelfde leiding. Kinderen die door een andere instantie in Aldegonde waren geplaatst, hadden die mogelijkheid van beroep wel. Zij werden geregeld bezocht door hun voogd, met wie ze hun belangen bespraken en die deze behartigde. Met deze beleidswijziging streefde men dus naar een voor de kinderen eerlijker systeem. Deze operatie is zonder problemen verlopen en de nieuwe werkwijze werd als vanzelfsprekend aanvaard.

De inspectiekrachten zagen door veel meer uit-plaatsingen hun werk toenemen: pleeggezinnen zoeken, gezinsrapporten maken, meer kinderen en pleeggezinnen bezoeken. De arbeidsintensiteit nam door de vele veranderingen, zowel in Aldegonde als in de buitenverpleging, sterk toe.

Periode 1964 - 1968

Dit waren jaren van een zekere stabilisatie, na de voorafgaande periode van vele en grote veranderingen.

Omdat sommige kinderen, vooral die van jonge leeftijd, in de groepen niet de aandacht kregen die ze nodig hadden, besloot men in 1964 om kleine, creatieve spelgroepjes van 2 of 3 kinderen samen te stellen, in samenwerking met het opleidingsinstituut Middeloo te Amersfoort. De psychologe van Aldegonde begeleidde het geheel. Spoedig bleek, dat deze opzet in een behoefte voorzag.

De directeur en adjunct-directeur werden door de uitbreiding en intensivering van de taken overstelpt met werk. Dit was voor het bestuur aanleiding de 'top' met een hoofdleidster uit te breiden. Het Ministerie van Justitie verleende hiervoor subsidie.

In Aldegonde ontstond in deze tijd ontevredenheid over de slaapzalen waarin de twee jongensgroepen in het hoofdgebouw waren ondergebracht. Bij de verbouwing van 1951 waren deze nog up-to-date geweest, maar inmiddels was de accommodatie uit de tijd, zeker in vergelijking met de huisvesting van de jongens in de paviljoens Ark en Jongenshuis. De binnenhuisarchitect van de Stichting voor het Kind ontwierp plannen voor een - weliswaar beperkte - verbetering van de situatie d.m.v. een schottensysteem. Justitie aarzelde echter om financiële medewerking te verlenen, en de eigen middelen schoten voor de realisering van deze plannen tekort. Daardoor duurde de onbevredigende situatie voort, en uiteindelijk ging het bestuur nieuwbouwplannen overwegen.

De voogdijvereniging kreeg er nieuwe werkzaamheden bij, omdat de Raad voor de Kinderbescherming besloot om potentiële adoptiekinderen niet meer zelf in adoptiegezinnen te plaatsen, maar dit aan de voogdij-instellingen toe te vertrouwen. Kinderzorg ging daarmee accoord, en ontwikkelde op dit terrein een eigen methodiek, die gewaardeerd werd door de Raad voor de Kinderbescherming. Het gevolg was dat de Raad vele van deze kinderen aan de vereniging toevertrouwde.

Periode 1969 - 1971

Om de vijfdaagse werkweek volledig te kunnen realiseren, werd in deze periode het aantal medewerkers uitgebreid. De personeelsformatie bestond in deze jaren uit de directeur, de adjunct-directeur, een hoofdleder, vier maatschappelijk werkers en 25 groepsleiders. Daarnaast waren er een hoofd huishouding, een hoofd van de keuken en een tuinman, die beiden door assistenten werden bijgestaan. Van de maatschappelijk werkers en de vroegere 'inspectiekrachten' was er één werkzaam in Aldegonde en drie in de buitenverpleging. Van een 40-urige werkweek kon nog geen sprake zijn. Voorts werd een verplichte pensioenregeling voor alle medewerkers ingevoerd.

Door de uitbreiding van het personeelsbestand ontstond er gebrek aan kamer-ruimte. Het bestuur besloot daarom in 1969 tot het plaatsen van een solide, grote barak op het terrein van Aldegonde. De Gemeente Amersfoort verleende alle medewerking, evenals het Ministerie, dat een bouwsubsidie verstrekke. De psycholoog en maatschappelijk werkers kregen hierdoor goed geoutilleerde vertrekken. Tevens was er een klein lokaal in de barak, 'De Boei' genaamd, voor clubwerk en bezoek.

Uit enkele cijfers blijkt de intensivering van zowel de buitenverpleging als het werk in Aldegonde. In 1969 had de voogdijvereniging Kinderzorg de verant-

woordelijkheid voor 160 kinderen, waarvan er slechts 50 in tehuizen verbleven. Het betrof hier meisjes en jongens die voor behandeling, observatie of ernstige gedragsmoeilijkheden waren aangewezen op een tehuis. De verblijfsduur was beperkt tot 1 à 2 jaar - er vond dus een snelle doorstroming plaats. Zo'n 20 jaar eerder was de gemiddelde verblijfsduur ongeveer 15 jaar.

Wat de inschakeling van deskundigen betreft was er, behalve de steun in de rug van de eigen psychologe, ook steeds vaker sprake van jeugdpsychiatrische hulp. In de loop der jaren groeide een vruchtbare samenwerking met de jeugdpsychiatrische afdeling van Zon en Schild in Amersfoort. De jeugdpsychiater nam in Aldegondse geregeld deel aan teambesprekingen over bepaalde kinderen. Intussen volgden de ontwikkelingen in de Kinderbescherming elkaar snel op. Er ontstond een sterke tendens om minder kinderen en jongeren in tehuizen te plaatsen. Ook door andere oorzaken daalde het aantal tehuiskinderen, en een overschot aan tehuisplaatsen, vooral in de regio Utrecht, lag in het verschiet. Een andere opmerkelijke daling betrof het aantal adoptiekinderen, ongetwijfeld door een veelvuldiger en beter gebruik van voorbehoedsmiddelen en meer erkenning van en hulp aan de ongehuwde moeder dan voorheen.

De 'grote meisjes' werkten allemaal in de huishouding van Kinderzorg. Daar zou pas eind jaren vijftig verandering in komen.

Daarnaast groeide het verzet tegen de combinatie tehuis/voogdij-instelling. Het beleid van Kinderzorg op dit gebied - geen eigen voogdijkinderen in het eigen tehuis - was onvoldoende. Aan een ontkoppeling in de toekomst van tehuis en voogdij-instelling was dan ook niet te ontkomen, en dat bracht voor Kinderzorg de noodzaak van schaalvergroting voor beide onderdelen met zich mee. Directie en staf zetten hun visie hierover uiteen in een nota aan het bestuur. Het Protestants Verbond voor Kinderbescherming nam initiatieven voor onderling overleg van verenigingen en stichtingen, en Kinderzorg nam daar actief aan deel. Immers, nauwe samenwerking en eventueel fusie van voogdij- en gezinsvoogdij-

instellingen zou voor de toekomst mogelijkheden kunnen bieden. Ook in regionaal verband was Kinderzorg bereid tot vergaande samenwerking van Aldegonde met andere tehuizen, maar bleek daarin een eenling te zijn. Men was bij anderen zeer beducht voor het opgeven van eigen zelfstandigheid.

Het jaar 1971 eindigde met een zeer verheugende zaak: Kinderzorg werd de enige erfgenaam van een kort tevoren overleden inwoonster van Amersfoort. Het ging daarbij om een fors bedrag. Aangezien de financiële verrassing gebruikt moest worden voor de vrijetijdsbesteding van de kinderen, konden de creatieve en therapeutische spelgroepjes van Middeloo hiervan worden betaald. Ook mochten vakantieplannen gemaakt worden die de gebruikelijke limiet ver overschreden, en kwamen er plannen voor buitenlandse reizen voor groepen en jongeren.

Periode 1972 - 1977

De daling van het aantal tehuis kinderen zette zich voort. Eind 1972 waren van de 175 voogdijpupillen die Kinderzorg onder haar hoede had, er slechts 36 in tehuizen geplaatst.

In 1972 namen voor het eerst in Aldegonde jongeren deel aan teambesprekingen. Een enkele keer waren ook de ouders aanwezig. Deelname van een jongen of meisje aan zo'n bespreking was vrijwillig, en vond pas plaats na grondige voorbereiding. Na verloop van tijd werd deze werkwijze een algemeen aanvaarde gewoonte. De jongere werd op deze manier beter bij de toekomstplannen betrokken en er ontstond een juist beeld van haar of hem dan voordien het geval was. Niet alle plaatsende instanties (kinderrechters, sociale diensten en andere voogdijverenigingen) waren aanvankelijk ingenomen met deze manier van werken - op den duur echter wel.

Eveneens in 1972 startte Aldegonde met 'geleid kamer bewonen'. Het verst van het hoofdgebouw gelegen paviljoen werd bestemd voor het zelfstandig wonen en leven van oudere jongens. De bedoeling was, dat zij op deze manier leerden de eigen financiën te beheren, zelf voor verantwoorde voeding te zorgen en bepaalde maatschappelijke activiteiten te beoefenen. Uiteraard was één en ander gebonden aan gezamenlijk vastgestelde regels, die periodiek geëvalueerd werden onder leiding van één der kamerbewoners. Aanvankelijk ging het alleen om jongens, later werden ook meisjes in deze opzet betrokken. De Directie Kinderbescherming van het Ministerie van Justitie aanvaardde dit systeem echter niet, en er kon dan ook geen subsidie voor verkregen worden. De inspecteur van het Ministerie die Aldegonde bezocht, zag het door de vingers en had er zelfs grote belangstelling voor. Aldegonde, en vooral de kamerbewoners zelf, deden er bijzonder goede ervaringen mee op. Later werd het geleid-kamer-bewonen subsidieabel, en vrij algemeen door tehuizen en instellingen toegepast.

Een andere belangrijke gebeurtenis in 1972 was de instelling van de 'kernstaf', naar het model van de ondernemingsraden. Kinderzorg was namelijk net iets te klein voor een ondernemingsraad, maar stelde die toch in onder de naam kernstaf. In bepaalde gevallen namen ook jongeren deel aan de besprekingen van de kernstaf.

Zoals gezegd was er in de jaren '60 reeds ontevredenheid ontstaan over de slaapzalen van de jongens in het hoofdgebouw. De overheid bleek echter niet bereid te zijn om de verbouw te subsidiëren. Het bestuur had daarop nieuwbouwplannen ontwikkeld waar de gemeente Amersfoort haar medewerking aan wenste te verlenen. In 1970 was het programma van eisen voor de nieuwbouw, gemaakt door

bewoners, medewerkers en directie van Aldegonde gereed gekomen. In 1973 werd echter bekend dat het Ministerie van Justitie niet bereid was aan Kinderzorg een bouwsubsidie toe te kennen, ondanks het feit dat Aldegonde op de urgentielijst van het Ministerie stond. De reden voor de afwijzing was, dat er teveel open plaatsen waren in de tehuizen in de regio en dat deze tendens duidelijk door bleef zetten. Ook in Aldegonde was sprake van onderbezetting, met name in de groepen voor jongere kinderen. Daartegenover stond een chronische tekort aan plaatsen voor oudere jongens.

Na de afwijzing van de nieuwbouwplannen werden herstructureringsplannen overwogen en uitgewerkt door directie, medewerkers en jongeren: de verkoop van Aldegonde zou zeker een flink bedrag opbrengen door de dure en zeer gunstig gelegen 1,5 ha. grond. Van de opbrengst zouden gewone huizen in Amersfoort kunnen worden gekocht en geschikt gemaakt voor een beperkt aantal groepen; daar zouden dan ook een huis voor kamerbewoners en een gezinshuis bij moeten zijn, plus een klein huis of gebouw voor centrale voorzieningen. Het Ministerie keurde de plannen goed en was bereid subsidie toe te kennen voor één huis, als de eigen middelen ontoereikend zouden zijn. Eén huis was al gekocht en er waren zelfs gezinshuisouders aangetrokken voor het gezinshuis, toen uiteindelijk werd besloten de herstructurering toch niet door te laten gaan. Het probleem was de exploitatienorm voor geschoolde en gekwalificeerde medewerkers in de huizen. De minimale norm die Aldegonde wilde hanteren lag boven die van het Ministerie, en met minder was, naar de overtuiging van de leiding van Aldegonde, herstructurering niet verantwoord. Dit werd het breekpunt en betekende tevens het einde van Aldegonde.

De opheffing van het tehuis bracht veel werk en grote zorgen met zich mee. Het was een zeer onrustige en moeilijke tijd. In de loop van oktober 1976 waren alle kinderen en jongeren zo verantwoord mogelijk elders geplaatst. Een reünie van medewerkers en oud-medewerkers op 30 oktober 1976 was de laatste activiteit. Daarmee sloot Aldegonde zijn poorten. De gebouwen werden daags daarna gekraakt.

Het bestuur ging over tot het zoeken van gegadigden om de gebouwen en de grond te kopen. Uiteindelijk kocht de Vrijgemaakt Gereformeerde Scholengemeenschap het geheel om op die plek beroepsscholen te bouwen. De oude gebouwen waren voor dat doel namelijk onbruikbaar. Toen na enige jaren de overdracht plaatsvond, werden ze afgebroken. De op zichzelf mooie en karakteristieke, monumentale voorgevel van het hoofdgebouw sierde Amersfoort niet langer.

De besprekingen van de voogdijafdeling van Kinderzorg met de zusterinstellingen hadden intussen voortgang gevonden en ook veel tijd en aandacht gevraagd. Pogingen tot nauwere samenwerking van alle instellingen uit de regio Utrecht leidden tot niets. Kinderzorg nam toen het initiatief om dan maar te beginnen met Kinderhulp en de R.K. Vereniging voor Kinderbescherming, twee instellingen die wel tot vergaande samenwerking met Kinderzorg bereid waren. Het overleg op directieniveau verliep gunstig, en werd gevolgd door een bespreking van vertegenwoordigers van de besturen en medewerkers van de drie instellingen onder leiding van de voorzitter van het bestuur van Kinderzorg. De resultaten van deze bespreking werden uitgewerkt om te komen tot een officieel samenwerkingsverband, gevolgd door een fusie. Het samenwerkingsverband startte op 1 januari 1976 en de fusie was op 1 januari 1977 een feit. De Stichting Jeugdbelangen Midden-Nederland, met kantoren te Amersfoort en Utrecht, was geboren.

Zorgenkinderen.

De start en ontwikkeling van Jeugdbelangen verliepen voorspoedig, en de wens leefde om ook de gezinsvoogdij-instelling Jeugd en Gezin in Jeugdbelangen op te nemen. Dit kon echter pas jaren later gerealiseerd worden.

Opheffing en liquidatie van de Vereniging Kinderzorg

De opheffing van de Vereniging Kinderzorg heeft veel tijd in beslag genomen. Er moest overleg met het Ministerie plaatsvinden over de eindafrekeningen. Dit resulteerde in een redelijk goede uitkomst voor Kinderzorg.

De vereniging beschikte door de verkoop van Aldegonde over een flink vermogen. Een deel daarvan werd 'bruidsschat' voor Jeugdbelangen, en met de rente van het vermogen konden bepaalde belangen van oud-pupillen behartigd worden. Via bestuursleden en anderen werden zusterinstellingen geattendeerd op de mogelijkheid van financiële hulp door Kinderzorg voor noodzakelijke doch niet subsidiabele voorzieningen. Deze gang van zaken ontwikkelde zich zo, dat Kinderzorg ging functioneren als een informeel fonds voor jeugdwelzijnszorg. Het bestuur besloot de ledenvergadering voor te stellen een stichting in het leven te roepen om het vermogen te beheren en als officieel Fonds voor regionaal Jeugdwelzijnswerk te fungeren. Hiertoe werd o.a. overleg gepleegd met de Provinciale Kerkvergadering in Utrecht en de Provinciale Diaconale Commissie. Dat een regionaal Fonds voor Jeugdwelzijnswerk in een behoefte zou voorzien, bleek wel uit het feit dat Kinderzorg in 1988 ongeveer fl 85.000,- uitgaf binnen de toekomstige doelstelling van de op te richten stichting. Per 1 januari 1989 werd de

Stichting 'Kinderzorg-Utrecht' Hervormd Regionaal Fonds voor Jeugdwelzijnswerk

officieel opgericht, met een overgangsbestuur. Het vermogen van de Vereniging Kinderzorg werd overgedragen aan de Stichting.

Volgens de statuten van deze stichting dient het beleid gericht te zijn op het bieden van noodzakelijke financiële steun aan kinderen en jongeren waar deze niet door overheden en andere subsidiërende instellingen beschikbaar wordt gesteld. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan kinderen van bijstandhouders in bepaalde situaties, aan voogdij- en gezinsvoogdij pupillen, die onvoldoende ontwikkelingskansen hebben, aan regionale adviesbureaus en startsubsidies voor particuliere projecten van het jeugdwelzijnswerk.

Het heden van Kinderzorg is een in staat van liquidatie verkerende vereniging. Een vereniging die, na beëindiging van het tehuis- en voogdijwerk, als een informeel fonds voor jeugdwelzijnswerk ging fungeren en daarmee de aanzet gaf tot de geboorte van het officiële Fonds voor Jeugdwelzijnswerk, waarin de naam Kinderzorg-Utrecht nog steeds voorkomt.

Bronnen

- Een nieuw tehuis. Orgaan van de Vereeniging Kinderzorg in het Provinciaal Ressort Utrecht der Nederlandsch Hervormde Kerk, 1928 - 1944. (Incompleet).
- Kinderzorg in het Provinciaal Ressort Utrecht der Ned. Herv. Kerk, 1907 - 1932. Door M. Barendrecht. (Brochure).
- Jaarverslagen tot 1945 - 1976. (Incompleet: 1946 - 1963 ontbreekt).
- Notulen bestuursvergaderingen vanaf 1963.
- Drs. M.E. Woudenberg, Kinderzorg en Kinderwetten. Een onderzoek naar de kinderzorg en de gevolgen van de kindwetten in het Hersteld Evangelisch-Luthers wees- oude mannen en vrouwenhuis van 1900 tot en met 1925. Leusden 1989. (Doct. scriptie sociaal-economische geschiedenis, Rijksuniversiteit Utrecht).

De hierna volgende interviews geven de persoonlijke indrukken weer van een aantal mensen, die vanuit verschillende posities betrokken zijn geweest bij Kinderzorg-Utrecht. Het is duidelijk dat de instelling bij deze mensen verschillende indrukken heeft nagelaten.

Een gesprek met twee vroegere 'Kinderzorg-kinderen'

Het verblijf in Aldegonde heeft op elk kind een bepaald stempel gedrukt. Voor het ene kind zal dat meer gelden dan voor het andere, maar iedereen heeft toch een eigen verhaal dat terugvoert naar een jeugd die afweek van die van kinderen uit een eigen ouderlijk gezin. Men moet zich hierbij wel bewust zijn van het feit dat elke pupil, wanneer hij of zij had kunnen kiezen, liever in een gelukkig gezin zou zijn opgevoed.

Wij spraken met twee vrouwen die beiden zo'n eigen verhaal vertelden. De oudste van hen, Meta, verbleef een aantal vooroorlogse en naoorlogse jaren in Aldegonde. Zij werd in Utrecht geboren en kwam uit een gezin van vijf kinderen. De ouders werden uit de ouderlijke macht ontzet en dat betekende dat de nu oud-verpleegkundige al als kleuter in Amersfoort belandde. In 1942 behoorde zij tot degenen uit het tehuis die te zwak werden bevonden om in Amersfoort onder de gegeven omstandigheden te blijven. Zij kwam terecht in een pleeggezin in het Overijsselse Daarle. In 1946 keerde zij naar Aldegonde terug, waardoor zij ook enkele jaren als opgroeiend meisje in het kindertehuis verbleef. Meta werd na die tweede periode in Aldegonde nog in enkele pleeggezinnen ondergebracht en moest door een hartafwijking een jaar lang in een van die pleeggezinnen kuren. Toen zij herstelde en haar Mulo kon afmaken wilde zij graag in de verpleging. Door haar slechte conditie werd zij daarvoor aanvankelijk niet geschikt verklaard, waardoor zij een flink aantal jaren zich tot kantoorwerk moest beperken. Later gelukte het haar toch als verpleegster aan het werk te gaan. Na 15 werkzame jaren werd zij afgekeurd en sindsdien brengt Meta haar leven als alleenstaande vrouw door, met duidelijk herinneringen aan haar kinderjaren in Aldegonde en pleeggezinnen.

Met de jongere Bella (32) hadden wij een gesprek dat uiteraard over een andere tijd ging. Haar jeugdleven was daardoor wat minder grauw en grijs dan dat van Meta tijdens haar verblijf in Aldegonde. Het waren de jaren zeventig, waarin het tehuis, aanvankelijk nog gebonden aan strenge regels, op den duur niet kon ontkomen aan de vrijere opvattingen van de toenmalige maatschappij. Bella was ook afkomstig uit een gezin van vijf kinderen. Oud-directeur J.C. van den Bosch, die bij onze gesprekken aanwezig was, vertelde dat Bella - die hij zelf als pupil heeft meegemaakt - in tegenstelling tot Meta onder civielrechtelijk toezicht was gesteld. Dat betekende in de praktijk dat bij haar thuis de situatie zodanig was dat zij als kind door de kinderrechtster uit huis kon worden geplaatst. Samen met haar tweelingbroer kwam zij in 1969 in het haar onbekende Amersfoort terecht. Zij had daarna een bepaalde tijd nodig om aan het nieuwe leven te wennen. Ook haar verdere leven werd door het vrolijke en het minder vrolijke uit die tijd in het tehuis bepaald. Gedurende twee jaar verbleef zij in Amersfoort op de lagere school in de Van Miereveldstraat. Zij ging daarna naar de MAVO maar had te veel aanpassingsmoeilijkheden om daar te blijven. Daardoor was het noodzakelijk voor een ander type school te kiezen en verbleef zij vier jaar op een school voor vakonderwijs.

Al heel jong gaf de kunstzinnig aangelegde Bella blijk van een opvallende vaardigheid in schrijven. De heer Van den Bosch weet zich nog te herinneren dat Bella op jeugdige leeftijd een opvallend stuk schreef over het milieu. Na haar tijd in Aldegonde keerde zij terug naar Den Haag. Zij woonde nog in enkele pleeggezinnen en ging daarna zelfstandig wonen. Zij is een fervent schrijfster, die haar

avonden besteedt aan schrijven, tekenen en kalligraferen. Haar kunstzinnigheid bracht haar ook op het pad van de mode. In Amersfoort is zij nog enige tijd werkzaam geweest in het damesmodevak. Momenteel werkt zij als bedrijfsleider in Den Haag. Zij geeft er de voorkeur aan zelfstandig te blijven leven en voelt zich het prettigst als zij in eenzaamheid met haar creatieve werk bezig is.

Het verhaal van Meta

“Als ik denk aan de vooroorlogse jaren in Aldegonde en ook nog aan de paar naoorlogse jaren in dat tehuis dan is alles grijs voor mij. In mijn gedachten zie ik allemaal hele grote groepen kinderen, maar ik moet gaan grasduinen om te kunnen zeggen hoe het allemaal precies geweest is. Ik schat dat ik tussen mijn tweede en vierde jaar in Aldegonde ben gekomen. Een jaar of vijf geleden ben ik er nog een keer geweest. Toen zag ik weer die isoleercel en kwamen er weer herinneringen.”

“Wij waren allemaal in het donker gekleed. De handdoeken hadden van die grijze ruitjes. Ik werd verzorgd door een ‘ouder’ meisje. Dat betekende dat ik altijd naast haar moest zitten. Als ik wilde gaan spelen of wat wilde glijden moest ik direct stoppen, anders kreukelden mijn kleren. Spelen was er dus voor mij niet bij. Het eten was er slecht. Ik denk nog aan die vellen..... Later, toen ik op de MULO in Amersfoort zat, kwam ik een keer te laat op school. Ik moest zeggen waarom ik te laat was. Ik heb toen gezegd, dat ik die beker met vellen niet had opgedronken. Eigenlijk had ik nooit honger in die dagen. Ik zat altijd in de badkamer met m’n bordje met eten en keek dan zo neer op die isoleercel.”

“Toen ik acht jaar was kwam ik in een pleeggezin in Overijssel. Ik moest uit Aldegonde weg door de oorlogssituatie. In het dorp Daarle kreeg ik beter te eten. Ik stond op de lijst van kinderen die het niet zouden halen. Ik weet ook nog dat we aardappelschillen aten. Ik kwam daarna in Overijssel bij boeren en ik had nog nooit dieren gezien. Die dieren gingen ze daar slachten. Ik kwam van een groot tehuis in de stad zo maar middenin de natuur. In dat dorp hing een geheimzinnige sfeer. Er waren daar veel razzia’s want het zat er overal vol met onderduikers. Die bleven overdag binnen en kwamen in de avond tevoorschijn. Ik was toen nog

Naaïen en verstellen in de huiskamer.

niet als geborene ingeschreven en kon daardoor niet aantonen dat ik geen joods kind was. Pas in 1949 werd ik bij de Burgerlijke Stand ingeschreven. Mijn vader had mij de Griekse naam Nemesis - godin van de wrekende gerechtigheid - willen geven maar dat wilden ze niet accepteren.”

“In 1946 kwam ik in Amersfoort terug. Juffrouw Van de Ende was toen de leidster. Die organiseerde een zanggroepje en zij was ook degene die mij opving. Dat was nodig want ik zat onder de schurft. Dat was normaal in die tijd. Met haar ben ik nog een dag naar Utrecht geweest. We gingen daar de Dom bekijken. Later kreeg ik via ene mijnheer Gezel, die aan mijn adres was gekomen, een aantal foto's en andere dingen die met Kinderzorg te maken hadden. Er was ook een contactblad bij waarin ik zelf destijds een stukje had geschreven. Ik wist dat niet meer. Het was een brief die ik vanuit een pleeggezin had opgestuurd. Ik was toen ziek. Ik zal er iets uit citeren. Het is een brief uit het jaar '52.

“Beste jongens en meisjes,

Nu ik eerst de kat uit de boom heb gekeken heb ik mijn pen opgepakt. Ik woon in Zeist, een prachtplaats. Ik heb het bij Oom en Tante erg naar mijn zin. Ik ben ziek maar zal daar niet over uitweiden, want ons contactblad is geen klaaglied. Maar een ernstig woord mag er ook niet in ontbreken, vind je niet? Ik lig beneden in de kamer voor het raam en kan zien wie er binnenkomt. Is het onze dokter dan zorg ik dat ik alles keurig heb weggewerkt. Zie ik de dokter het hekje weer uitwippen dan is het terrein weer vrij. Mijn gezelschapsvriend is de kanarie. Die zingt de hele dag. Ik zing zelf ook en dan doen we wie het het langst kan volhouden. Maar een mens moet het toch afleggen tegen zo'n klein beestje....”

“Ik weet niet hoe oud ik was, maar ik ben als groter kind in de St. Joriskerk gedoopt. Dat herinner ik mij nog wel en ik weet nog dat iemand van de leiding zei: God ziet alles. Wij werden weleens geslagen en dan zei ik: Dat ziet God, hoor! Dat was tegelijk iets waar ik mij aan optrok, want dat slaan zag God immers ook!”

“Van de meisjes in het tehuis hoorde ik dat ze in dienstbetrekking moesten, maar ik wilde dat niet. Ik wilde naar de MULO, want ik wilde verpleegster worden. Dat kon niet want het was te zwaar voor me, zeiden ze. Zodoende heb ik eerst negen jaar op kantoor gezeten. Op m'n 29ste ben ik tóch verpleegster geworden en dat heb ik vijftien jaar volgehouden. Achteraf denk ik dat ik het toch wel goed gedaan heb.”

Het verhaal van Bella

“Ik ben in 1969 in Aldegonde gekomen. De achtergrond daarvan was dat ik uit huis werd geplaatst. Ik kwam uit een nest van vijf kinderen. Samen met mijn tweelingbroer kwam ik in Amersfoort terecht maar waarom dat Amersfoort was is mij nog steeds een raadsel. Mijn broer en ik hadden geen besef wat een tehuis was. Van de ene dag op de andere werden wij uit huis gezet. Alles wat je dan overkomt is vreemd en eng. Het begin vond ik toch wel beangstigend. Wij waren nog erg jong en kregen ineens een heleboel mensen om ons heen. Dat waren we niet gewend, maar we moesten er doorheen. Die eerste jaren zijn voor mij heel zwaar geweest.”

“De heer Van den Bosch was het hoofd van het tehuis. Daar had je ontzag voor. Dat was de enige waar je ontzag voor had. Er werd veel georganiseerd. Wij hebben met groepen vakanties meegemaakt en andere leuke dingen. In Den Haag ben ik op de lagere school geweest en die heb ik in Amersfoort afgemaakt. Dat was op de Van Miereveldschool bij meneer Crum. Daaraan bewaar ik nog steeds een leuke herinnering. Die periode op de lagere school in Den Haag herinner ik mij helemaal niet meer. Die is voor mij helemaal weggewist. Van die twee jaar lagere school in Amersfoort kan ik mij nog veel herinneren. Daarna ben ik een jaar op de MAVO terechtgekomen maar dat ging helemaal niet. Achteraf denk ik dat ik die school best had kunnen doen, maar ik kwam toen niet aan mezelf toe. Het liep dus faliekant mis en ik ben toen overgestapt naar een school voor vakonderwijs. Die heb ik in vier jaar doorlopen maar een diploma heb ik niet behaald. Ik heb nog steeds geen enkel diploma. Toch ben ik aan alle kanten creatief bezig. Ik schrijf graag. Als ik niet kan schrijven of tekenen, dan leef ik niet.”

“Toch heb ik op Aldegonde veel lol gehad. Je maakt daar immers van alles mee, omdat er zo’n grote verscheidenheid aan mensen was. Zo herinner ik mij een donkere jongen uit Afrika. Die had nog nooit sneeuw gezien en wist helemaal niet wat hij meemaakte. Het eten in het tehuis? Dat vond ik niet zo best. Meneer Van den Bosch zegt dat het door de Voedingsraad werd gekeurd maar ik zal toch een heleboel dingen nooit meer eten in mijn leven. Bloedworst, vreselijk! Alleen de lucht al! En pp, dat eet ik noit meer!”

“Ja, Aldegonde was een godsdienstige instelling en dat merkte je ook. Meneer Van den Bosch hield preken. Ik dacht dat hij die elke week hield maar nu hoor ik dat hij maar en keer aan het einde van de maand een halfuur preekte. Er waren wel strenge godsdienstige gewoonten. Op zondag mochten we niets. Ook niet zwemmen. En we moesten van die malle rokken aan, walgelijk!

“Mijn hele wereld in het tehuis bestond voor mij uit schrijven. En lezen natuurlijk. Ik heb ontzettend veel gelezen, alles wat los zat en vast zat. Dat doe ik nog steeds. Er waren in het tehuis veel ruzies, soms om het minste geringste. Dan ging ik maar naar mijn kamer en sloot me op om wat te zitten schrijven of tekenen. Ik zeg altijd, dat ik door dat tehuis niet ben opgevoed maar dat ik helemaal mezelf tot iets gemaakt heb. Het tehuis en alles wat er achterstak heeft me niet gemaakt tot degene die ik nu ben. Ik ben toch de eenling gebleven die dorgaat. Ik denk dat iedereen dat zo ervaren heeft.”

“Van ‘70 tot ‘80 heb ik in het tehuis gezeten en heb de tijd nog meegemaakt van gedisciplineerd tehuis. Later zijn het losgeslagen toestanden geworden en op het laatst is het een puinhoop geweest.

Ik ben nu werkzaam als bedrijfsleidster in de damesmode en werk zes dagen in de week. Ik kom tijd tekort.

Jeugdfoto's heb ik haast niet. Toen mijn vader overleed hebben we achteraf nog een doosje met negatieven gevonden. Die hebben we nog later laten ontwikkelen.”

Af en toe heb ik nog wel contact met mijn moeder, maar ik heb maar weinig familiebanden. Mijn broers en zussen zie ik ook nog weleens, maar we staan los van elkaar. Wij zijn nu eenmaal uit elkaar getrokken en hebben ieder voor zich een heel verschillend leven geleid. Daardoor zijn wij heel verschillende mensen geworden. Doordat je in een tehuis hebt gezeten heb je een heel andere kijk op allerlei dingen gekregen. Je leeft veel bewuster dan andere mensen van dezelfde leeftijd. Het contact met mijn tweelingbroer is ook wat aan het verwateren, ook al hebben we samen in een tehuis gezeten. Ik hou me nu eenmaal erg afzijdig van alles. Ik leef echt als een eenling en ga veel naar buiten, de natuur in.

Twee heren uit de praktijk: Voorzitter mr. J. Prins en directeur J.C. van den Bosch

In dit verhaal over Kinderzorg en Aldegonde mogen twee namen niet ontbreken: die van oud-notaris mr. J. Prins en die van oud-directeur de heer J.C. van den Bosch. Beide heren hebben duidelijk hun stempel op de gang van zaken bij Kinderzorg gedrukt.

De heer Prins was vanaf 1964 voorzitter van het bestuur. In die functie heeft hij heel veel werk achter de schermen verricht. De heer Van den Bosch heeft tot aan de opheffing van Kinderzorg drie taken gehad: directeur van het tehuis Aldegonde, directeur van de Voogdijafdeling van Kinderzorg en ambtelijk secretaris van deze vereniging. Beide heren hebben nog steeds een bepaalde taak: de heer Prins als voorzitter-liquidateur van Kinderzorg en de heer Van den Bosch als secretaris-liquidateur.

Beide heren kunnen met tevredenheid op een stuk levenswerk terugkijken. Wij laten hen beiden zelf aan het woord, daarbij volkomen beseffende dat een volledig verhaal over dat levenswerk ten behoeve van Kinderzorg veel méér pagina's zou beslaan.

Mr J. (Jan) Prins: "Mijn voorganger als voorzitter van het bestuur van Kinderzorg was notaris Van 't Eind. Die heeft veel moeilijkheden opgelost en besteedde veel tijd aan het werk voor Aldegonde. De heer Van den Bosch, die directeur was, heeft daarbij een belangrijke rol gespeeld. Wij hadden beiden een hekel aan conservatieve mensen en zeker aan conservatieve dominees. Destijds zaten er allemaal oudere heren in het bestuur van Kinderzorg. Toen ik voorzitter werd was ik 38 jaar. De heer Van den Bosch en ik waren veruit de jongsten. De anderen waren allemaal zeventigers en tachtigers. Alles was eigenlijk oud: het gebouw was oud, het bestuur was oud, alleen de directeur was fris. Als voorzitter moest ik het klankbord zijn voor de directeur. Er waren in de jaren zestig heel wat problemen die wij samen moesten zien op te lossen. Zodoende werd er heel veel door ons samen geregeld. Soms was de heer Van den Bosch zo verstandig om mij bepaalde dingen pas achteraf te vertellen. Dat was grote wijsheid. Ik zeg altijd: als een directie goed is, dan moet een bestuur zich zoveel mogelijk teruggetrokken opstellen."

J.C. (Hans) van den Bosch: "Ik ben in 1958 bij Kinderzorg begonnen. Ik was toen 37 jaar. Eerst ben ik werkzaam geweest bij Kinderzorg Middelburg en daarna ben ik naar Den Haag gegaan om te werken bij het toenmalige Haagse Hervormd Weeshuis.

Ik heb daar uitsluitend in de buitendienst gewerkt. Het begrip 'maatschappelijk werker' had je toen nog niet. In Middelburg heb ik een directeur meegemaakt die zijn tijd ver vooruit was. Die man had veel oog voor de belangen van de kinderen in het tehuis. Maar hij liep veel harder dan hij mocht lopen. Die hele ontwikkeling daarna heeft mij altijd heel erg geboeid."

J. Prins: "De tijd begon te veranderen. Er moest met zeer beperkte subsidies worden gewerkt. De heer Van den Bosch en ik vonden dat alles wat moderner diende te worden aangepakt. Daarom zijn wij onder meer onmiddellijk met nieuwbouwplannen begonnen. Die zijn weliswaar door de latere tijdsomstandigheden niet uitgevoerd maar die hebben wel een stimulans gegeven om er fiks tegen aan te

gaan. Zo werden er commissies ingesteld en konden er op de zalen televisietoestellen worden neergezet. Het waren beslist geen achterlijke kinderen die daar verbleven. Die kinderen waren er soms alleen maar omdat ze kinderen waren van een ongehuwde moeder. Later is dat allemaal anders geworden."

J.C. van den Bosch: "Later kregen we een erfenis van een oude dame. Door die erfenis waren wij in staat het een en ander voor de jongeren extra te doen. Die kinderen kwamen echt veel te kort. Door dat geld konden speciale spelgroepjes worden gevormd en bestond de mogelijkheid om zelfstandig op vakantie te gaan. Dat ging de ene keer beter dan de andere keer. Zo heeft er eens een groep in een viersterren-hotel in de Franse Champagnestreek gelogeerd toen ze nog wat geld over bleken te hebben.

Er waren ook jongens die ook graag eens een echt kerstdiner wilden meemaken. Die vroegen aan ons of we mee wilden gaan. Dat hebben we gedaan. We gingen eerst in de Mallejan wat borrelen en daarna zij we naar het Motel in Apeldoorn gegaan.

Daar zaten allemaal groepjes deftige mensen. Die keken wel op toen ze ons groepje binnen zagen komen. Er zat ook een pianist te spelen en die wist ook niet wat hij zag. Later kreeg hij de nodige biertjes van de jongens en speelde hij allerlei verzoeknummers. We kregen wel een apart tafeltje toegewezen. Ik moet

In de laatste jaren van Kinderzorg veranderde er veel. Ook St. Nicolaas en zijn knecht waren toen welkom.

zeggen dat we toen een hele fijne dag hebben gehad. Ik wist wel dat het eigenlijk helemaal niet kon en vreesde dat ik moeilijkheden zou krijgen. Pas achteraf ben ik naar de heer Prins gegaan. Die vertelde ik wat voor leuke dag we hadden meegemaakt, maar dat ik wel bang was dat ik er geduvel mee zou krijgen. Maar de heer Prins was nog veel enthousiaster dan ik, toen ik hem het verhaal vertelde!"

J.C. van den Bosch: "Ik heb heus weleens misgekleund. We hadden van tijd tot tijd weglopers. Ik heb er eens één gehad die ik door de Raad van de Kinderbescherming uit Amsterdam had gekregen. Die jongen zwierf in Artis rond en kon rustig in het hok van de wolven rondlopen. Ze hadden hem gezegd dat hij het in Amersfoort wel naar zijn zin zou hebben. Maar hier ging hij ook aan het zwerven. Op een gegeven moment heeft hij twaalf jongens uit het tehuis meegenomen op weg naar Parijs. Daar hebben die jongens geen leuke herinneringen aan bewaard. Die zwerver hebben wij toen tijdelijk in ons huis opgenomen totdat we een passende oplossing hadden gevonden. Diefstalletjes vonden er ook wel plaats. Zo hadden we eens een meisje dat we maar niet te pakken konden krijgen. Dat meisje stal als de raven. Maar dat kwam toch maar heel weinig voor. Maar er hoefde er maar één te zijn....".

J. Prins: "Vroeger mochten de jongens van Kinderzorg niet verder leren. Die gingen naar de Ambachtsschool. De meisjes moesten in de huishouding werken. Later is dat veranderd. Ik wil er graag op wijzen dat de vrouw van de heer Van den Bosch een belangrijke rol heeft gespeeld. Daarom mag zij best even nadrukkelijk apart worden genoemd. De heer Van den Bosch en zijn vrouw vormden het centrale punt. Menige vrouw had in dezelfde situatie gezegd: je kunt me wat met al die kinderen, ik wil er niets mee te maken hebben. Maar het tegendeel was het geval. Daarom was er een goede sfeer. De heer Van den Bosch verstond de kunst om zijn medewerkers te motiveren. En dat was niet niks met zo'n stel opgroeiende kinderen."

J.C. van den Bosch: "Van mijn kant wil ik er graag op wijzen dat we wat de financiering betreft een geweldige steun van het bestuur hebben gehad. De heer Prins was daarvan de voorzitter. De mensen van dat bestuur zagen er niet tegenop om ook zelf naar Den Haag te gaan om daar aan de bel te trekken. Het kapitaaltje dat wij hadden was te klein om dingen te doen die buiten de subsidie vielen. Maar op de een of andere manier kon het toch allemaal. Hoe de penningmeester het steeds voor elkaar heeft gekregen, is mij onbekend, maar elke keer kwam er toch weer een redelijke jaarrekening. Het is heel prettig dat wij nog steeds contact met de kinderen hebben. Natuurlijk zijn dat geen kinderen meer. Velen van hen hebben nu hun eigen gezin en hun kinderen zijn eigenlijk onze kleinkinderen en wij zijn hun grootouders. Wij krijgen thuis veel brieven, telefoontjes en met Kerstmis en Nieuwjaar een onvoorstelbare hoeveelheid kaarten. Ze sturen ons ook foto's."

J. Prins: "Aldegonde was een groot gezinsvervangend tehuis. Wij kregen als voogdijvereniging ook heel veel kinderen toegewezen. Op een bepaald moment hadden wij zo'n paar honderd voogdijkinderen en zaten er zo'n honderd kinderen in het tehuis. Wij hadden een team van maatschappelijk werkers die aan de heer Van den Bosch verantwoording aflegden. Daar is hij dag en nacht mee bezig geweest. Ik weet dat er mensen zijn die heel trots zijn dat zij als kind in Aldegonde zijn opgegroeid. Men schaamt er zich er absoluut niet voor dat men hier geweest is, juist omdat het zo'n heel andere inrichting was als die in Zetten. Aldegonde had een goede klank. De onderwijzers van de scholen in Amersfoort stonden voor de deur om kinderen van Aldegonde op hun school te krijgen. Zij wisten dat het geen slechte kinderen waren. Het waren veelal de ouders waarmee wat aan de hand was. Denk ook maar eens aan de positie van de ongehuwde moeder van vroeger. De maatschappij accepteert nu veel meer. Het normbesef is veranderd. De grote gezinnen zijn trouwens ook verdwenen. Vroeger kwamen

veel voogdijkinderen uit grote gezinnen. In de loop van de tijd is die tendens totaal veranderd. Kinderen zijn nu veel eerder zelfstandig. Met 18 jaar zijn ze al volwassen. Dat betekent ook een totale verandering van de huisvesting van mensen vanaf die leeftijd. De 'pil' heeft in wezen ook voor de grote ommekeer gezorgd. In plaats van de geplande nieuwbouw hebben wij uiteindelijk Aldegonde moeten sluiten. De grond hebben wij voor een goede prijs kunnen verkopen. Van het geld kunnen wij nog steeds het een en ander voor de oud-pupillen doen."

J.C. van den Bosch: "Eind oktober 1976 hebben wij Aldegonde moeten sluiten. Maar daarmee was ons werk niet gedaan. Er kwam een fusie tot stand met twee andere voogdijverenigingen. Die fusie vond op 1 januari 1978 plaats en daardoor ontstond de Stichting Jeugdbelangen Midden Nederland, waarvan ik toen directeur werd. Ik bleef wel secretaris van de vereniging Kinderzorg en ben nu secretaris-liquidateur. De heer Prins is voorzitter-liquidateur. Dat heeft nog heel wat werk met zich meegebracht. De heer Prins beheert ook nog een fonds, zodat wij eventuele legaten nog kunnen ontvangen.

Ik kijk met veel plezier op mijn carrière bij Kinderzorg terug. Het was een heel boeiende tijd met veel leven in de brouwerij. En natuurlijk was het een heel stuk van mijn leven."

J. Pins: "Ik zie terug op Kinderzorg als een groot familiegebeuren. Ik heb altijd het idee gehad, als ik de heer en mevrouw Van den Bosch zag zitten: daar zitten een vader en een moeder, zoals vroeger in een weeshuis. Het was voor het bestuur van Kinderzorg een grote geruststelling dat deze twee mensen daar woonden en bij het werk zo betrokken waren."

Mensen uit de praktijk van Kinderzorg: Maatschappelijk werkers

In het kader van de geschiedenis van Kinderzorg is het van belang ook aandacht te besteden aan de mensen die met de dagelijkse praktijk van het werk met en voor de pupillen te maken hadden, de maatschappelijk werkers. Onze keuze viel op de inmiddels tot de VUT toegetreden Iet Dekker en haar jongere vroegere collega Toos de Jong.

Iet Dekker kwam in 1969 in dienst van Kinderzorg. In de jaren daarvoor had zij al de nodige praktijk in de omgang met jonge mensen opgedaan. Op 19-jarige leeftijd ging zij in Amsterdam werken in een tehuis voor moeilijk opvoedbare kinderen. Daarna vertrok zij voor een aantal jaren naar Suriname, waar zij als groepsleidster in een kindertehuis werkzaam was. Na haar terugkomst in het vaderland volgde een periode van elf jaar in een observatiehuis voor oudere meisjes in Breukelen, waar zij aanvankelijk als groepsleidster, later als hoofdleidster, haar diensten verleende. In 1969 maakte zij de overstap naar Kinderzorg, wat betekende dat zij haar dagelijks werk niet langer binnen de muren van een tehuis verrichtte maar naar buiten trad om kinderen te begeleiden en voor hen pleeggezinnen te zoeken. Iet Dekker werkte in totaal twintig jaar bij Kinderzorg, respectievelijk de Stichting Jeugdbelangen Midden-Nederland en ten slotte bij de Gezingsvoogdijinstelling Jeugd en Gezin Midden-Nederland.

Toos de Jong, die in 1973 als maatschappelijk werker bij Kinderzorg in dienst trad, is momenteel nog werkzaam bij bovengenoemde Gezinsvoogdijinstelling Jeugd en Gezin Midden-Nederland. Zij startte haar loopbaan in de psychiatrische verpleging, waarvoor zij het vereiste diploma behaalde. Zij werkte eerst in een observatiehuis voor jongens en wijdde zich daarna een drietal jaren aan werk in het kader van de socio-therapie. Tijdens haar studie maakte zij al kennis met het werk voor kinderen die in pleeggezinnen werden ondergebracht en die dienden te worden begeleid.

Beide dames hadden bij Kinderzorg speciaal de voogdijkinderen onder hun hoede.

Iet Dekker, die als oudste van de twee dames wat verder in het verleden van onze maatschappij kan terugblikken, heeft in de loop van de tijd heel wat zien veranderen. "De kinderen zijn in de loop van de jaren moeilijker geworden. Toen ik begon kwamen kinderen, die drugs of overmatig alcohol gebruikten, nauwelijks voor. In het begin had ik ook veel meer kinderen onder mijn hoede, denkkelijk wel zo'n groep van zestig. Achteraf vraag ik mij weleens af of ik met al die kinderen niet wat te oppervlakkig ben omgegaan, want ik had maar weinig tijd voor ze. Bovendien moesten wij in de eerste jaren nog zelf voor pleeggezinnen zorgen. Er waren toen nog geen pleeggezincentrales. Je probeerde via kerkbladen, vrienden, kennissen of advertenties pleeggezinnen te vinden. Ik kon ook niet direct vaststellen of een pleeggezin wel zo geschikt was. Dat vereiste onderzoek en rapportage. Wij kwamen elke week als team bij elkaar en lazen elkaar onze rapporten voor. Dan konden we met elkaar overleggen en daarna alles regelen voor een kind."

Gelukkig bleek het mogelijk er van tijd tot tijd een vrolijke boel van te maken.

Toos de Jong wil graag bij voorbaat benadrukken dat het plaatsen van kinderen niet, zoals nu wordt gesuggereerd, van de laatste tijd is. "Men doet tegenwoordig net of het iets nieuws is om kinderen in pleeggezinnen te plaatsen. Dat maakt me soms wat kriebelig, omdat ik zelf al jaren geleden voor Kinderzorg vervangende gezinnen voor kinderen zocht!"

Beide dames hebben de tijd meegemaakt, dat er nog geen vaste werktijden bestonden. Vaak diende er in de avonduren te worden doorgewerkt en moest de maatschappelijk werker nog op de latere uren van de dag op pad. Toen de centrales voor pleeggezinnen in het leven werden geroepen betekende dat wel een verlichting van de taak van mensen als Iet Dekker en Toos de Jong. Bij de centrales werken zogenaamde 'home-finders', die de gewenste pleeggezinnen zoeken.

Contact met de ouders

In vroegere jaren had men maar weinig contact met de ouders van de kinderen. Net als bij zoveel andere zaken in onze samenleving kwam daar in de loop van de latere jaren verandering in. Toos de Jong daarover: "Toen ik bij Kinderzorg begon was dat al aan het veranderen. Maar trof je een collega van de oude stempel dan ontdekte je dat die nog was opgevoed met het idee dat je met een kind, waarmee het in zijn natuurlijke omgeving niet goed ging, helemaal opnieuw kon beginnen. Nu is dat helemaal veranderd. Ik zat wat dat betreft in de overgangsfase. Met de ouders werd eerst minder rekening gehouden. Zij hadden nog geen duidelijke inspraak. Dat veranderde steeds meer en dat maakte ons werk wel wat ingewikkelder. We moesten evenwel wel omschakelen omdat de kinderen zelf contact wilden zoeken met hun wortels, hoe slecht ze het soms ook hadden gehad."

Is het wel noodzakelijk dat een kind die wortels op een gegeven moment zoekt? Dat is een vraag die niet gemakkelijk in algemene zin valt te beantwoorden, omdat de behoefte daaraan van kind tot kind kan verschillen. Iet Dekker, die het maatschappelijk werk niet meer in de praktijk uitoefent, onderhoudt nog altijd contacten met vroegere pupillen. In haar woonplaats Veenendaal ontmoet zij van tijd tot tijd nog 'kinderen', die zij vroeger heeft begeleid, al zal zij die contacten niet zelf stimuleren.

Toos de Jong heeft over deze zaak duidelijk haar eigen filosofie. "Je kunt als mens pas afstand nemen van je verleden als er echt contact is geweest. Mensen die toen geen contact hebben gehad, blijven er steeds naar haken.

Toch is er voor iedereen daarna een verschillend vervolg. Geen geval is hetzelfde. Soms blijkt het voldoende te zijn dat men elkaar maar één keer ziet. Anderen komen tot een frequenter contact en voelen zich weer echt in hun familie opgenomen." Iet Dekker kan dat alleen maar bevestigen, met de kanttekening dat er ook gevallen zijn waarin een moeder elk contact pertinent weigert.

Adoptiekinderen

Iet Dekker denkt onwillekeurig ook terug aan de aparte groep kinderen uit het begin van haar praktijk: de adoptiekinderen. "Die kinderen werden bij ons aangemeld door de Raad van de Kinderbescherming. Meestal was het zo, dat ongehuwde moeders met die Raad contact hadden gehad. Zij moesten dan beslissen of

zij afstand wilden doen van het kind, nog voor het geboren was. Wij kregen dan het verzoek of wij de voogdij op ons wilden nemen en wilden uitkijken naar een pleeggezin. Meestal kregen we dan ook een lijstje van de moeder zelf, waarop zij haar speciale wensen kenbaar had gemaakt. In het begin hadden wij heel veel van die adoptiekinderen, maar toen 'de pil' kwam en de mentaliteit veranderde, werd die groep kleiner. Vroeger werden de meisjes, die dat lot overkwam, eerder door hun familie uitgestoten. Later werd dat heel anders en kwamen er mogelijkheden om ze op te vangen."

Toos de Jong heeft in haar wat jongere praktijk ook het nodige zien veranderen. "Aanvankelijk was er geen contact tussen ouders en kinderen als het in een gezin was misgelopen. Het gezin ging dan gewoon zonder dat kind verder en het kind zelf groeide ergens anders op. Nu komt dat eigenlijk nog maar weinig voor. Op het onderhouden van contacten met de echte ouders wordt meer nadruk gelegd. De pleegouders zorgen er meer dan vroeger voor dat het pleegkind bij de echte ouders in het vizier blijft. De heer Van den Bosch zei altijd: al het water van de zee wast niet weg dat het kind die eigen ouders heeft!"

Iet Dekker op haar beurt: "Wij zochten altijd gezinnen, die loyaal tegenover de eigen ouders waren. Soms dacht je inderdaad zo'n gezin te hebben gevonden maar later bleef er soms van die loyaliteit niet veel over. Het kind diende hún kind te worden. In zo'n geval werden de echte ouders weleens verguisd. Dan was het onze taak om er voor te zorgen dat de pleegouders toch anders gingen kijken naar de achtergrond van het kind. Ik heb dat altijd moeilijke zaken gevonden. Als dat niet lukte bleek vaak dat de pleegouders zich gekwetst voelden als het kind naar de eigen ouders wilde gaan. Ik herinner mij nog een jongen uit Kinderzorg, die absoluut eerst met mij een gesprek wilde hebben voordat hij met zijn pleegouders ging praten over zijn voornemen om de eigen ouders op te zoeken. De jongen vertelde dat zijn pleegouders wel altijd hadden gezegd dat hij zijn ouders gerust mocht opzoeken maar dat hij toch het gevoel had dat hij zijn pleegouders pijn zou doen als hij dat deed".

Iet Dekker heeft ook altijd wel moeite gehad met zulke preciaire gevallen. Onlangs belde een meisje van vroeger haar op, dat de behoefte voelde om eerst haar als vroegere begeleidster te raadplegen voordat zij haar adoptie-ouders ging vertellen dat zij haar echte moeder wilde opzoeken. "Dat meisje zei me door de telefoon, dat zij vreesde dat haar adoptie-ouders misschien gaan denken dat zij haar echte moeder toch van meer betekenis achtte dan haar pleegouders. Die problemen komen zowel bij pleegouders als bij adoptie-ouders voor. Een kind wil eigenlijk helemaal niet worden gedwongen om te kiezen. Daarom is het in alle gevallen gewoon beter dat je deze problemen al meteen bij de plaatsing oplost."

Nemen dames als deze maatschappelijk werkers veel van de problemen niet mee naar huis? Iet Dekker kan dat niet ontkennen. "Ik besepte wel dat ik dat niet moest doen maar sommige gevallen waren zo indringend dat je ze niet meteen kon loslaten. Als een kind op straat werd gezet door een pleeggezin of als een kind zo maar wegliep had je toch maar te maken met kinderen voor wie op dat moment geen plaats was. Dat bezorgde me natuurlijk wel een bepaalde stress."

Toos de Jong weet ook over zulke moeilijke zaken mee te praten. "Als je een kind had dat je moest begeleiden en je wist dat het niet op een goede plek zat kreeg je te maken met zaken die je niet loslieten. Je wist voor jezelf dat je alles

In 1976 werd Aldegonde gekraakt. De nieuwe bewoners lieten zich een jaar later trots op de stoep fotograferen.

beter van je kon afzetten maar ook de meest stress-bestendige mens bemerkt van tijd tot tijd dat je nu eenmaal niet alles zo maar in de hand kunt houden. Maar aan de andere kant is het ook wel zo dat je er weer een hele tijd tegenaan kon als je het gevoel had dat je het echt gevonden had voor een bepaald kind. Elk kind is er weer één en je moet steeds weer veel werk verzetten. Heeft een kind het naar zijn zin in een gezin, dan beschouw je dat als een beloning.

De vraag of moedergevoel bij dit werk een rol speelt kan ik zelf niet beantwoorden maar ik heb wel het idee dat dat gevoel soms op een negatieve manier parten kan spelen. Er zijn kinderen waarover je als moeder zoveel zorgen zou maken dat je als het ware in zo'n geval in een valkuil zou lopen. Ik heb ook weleens een kind meegemaakt, dat er echt helemaal de brui aan gaf. Dan lijkt het wel of je handen te kort zijn en dan heb je de neiging om jezelf dat kwalijk te nemen." Ook Iet Dekker kent dat gevoel. "Je eigen schuldgevoel heb je niet altijd in de hand. Als ik een kind ergens had geplaatst en het bleek niet helemaal op zijn plaats te zijn, dat voelde ik mij elke dag langer meer schuldig. Zulke zaken nam ik mee naar huis. Maar zat een kind in een prettig gezin, dan was ik erg opgelucht en dan zei de heer Van den Bosch: 'een stoel in de hemel voor zulke pleegouders!'

Blinde vlek

Zoals bij alles in de maatschappij speelt routine een belangrijke rol. Beide dames hebben leren inzien dat de ervaring in de loop van de jaren er voor zorgde dat zij een betere kijk op de dingen kregen. Het was vaak goed opletten geblazen en de dames kregen daarvoor automatisch het juiste gevoel. De gesprekken onderling waren van wezenlijk belang, want soms had de maatschappelijk werker in bepaalde gevallen een 'blinde vlek' voor een kind. Dan was het een goede zaak als de collega's daarop nuchter commentaar gaven.

Iet Dekker heeft intussen het 'werkveld' verlaten. Dat neemt niet weg dat zij haar dagen nog goed kan besteden.

Toos de Jong is nog lang niet aan de VUT toe en twijfelt of die er nog wel zal zijn als zij eenmaal de betrokken leeftijd heeft bereikt. Voorlopig heeft zij het nog behoorlijk druk bij 'Jeugd en Gezin' in Amersfoort en zijn haar dagen goed en prettig gevuld. "Ik heb een leuke baan en zolang alles een beetje te overzien is ga ik gewoon door. Hoewel ik soms wel denk, dat het nog een lange weg is tot mij 65ste!"

Colofon

Dit boekje is een uitgave van de Stichting Kinderzorg-Utrecht
Redactie: J.C. van den Bosch, B.G.J. Elias, P.C.B. Maarschalkerweerd,
A. Veldhuizen en mevr. G. van de Werfhorst.
Bewerking manuscript: mevr. C. Moed.
Interviews: A. Daale.

Vormgeving en Druk: Grafifors BV, Amersfoort.

©1992, Stichting Kinderzorg Utrecht.